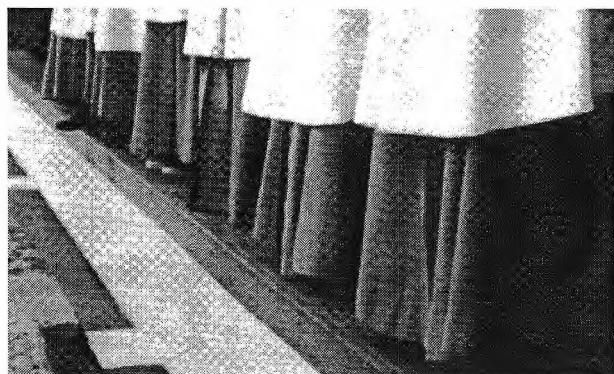

**KEES POWDEROIJEN OP DE
BIJENKOMST VAN DE DUITSTALIGE
AISC GRE***Mariastein bij Basel, 20-22 september 2002*

Duitsers hebben de reputatie grondig te zijn, gründlich, en dus ernstig, vormelijk en afstandelijk. Een lachje kan er niet altijd af. Het nadeel aan clichés is dat bovendien dat ze altijd wel een beetje waar zijn. Gelukkig bleken op het treffen van de Duitstalige AISC Gre in Mariastein ook een handjevol Lage-Landers aanwezig. Eéntje mocht er zelfs het hoge woord voeren, omdat hij zijn vakgebied door en door beheerst en daarover ook in het Duits enthousiast kan vertellen:

Spreker Kees Pouderoijen had zijn thema aangekondigd als niets minder dan "ontwikkeling van en onderlinge banden tussen mis- en officierepertoire". Zijn onderzoek begint met de vaststelling dat er gezangen zijn die zowel in de mis als in het officie voorkomen. Opmerkelijk, want de Karolingers – die een sleutelrol speelden in het uniformiseren van liturgie en het gregoriaans – hielden van duidelijkheid en ordening: elk gezang diende zijn precieze plaats en vorm te hebben. Een gezang hoorde dus óf in het mis-, óf in het officierepertoire thuis.

De verklaring voor het 'dubbel gebruik' ligt besloten in de historische groei van mis en officie, die Kees Pouderoijen poogde te reconstrueren. Omdat het niet de bedoeling is dat dit artikeltje een cursus op zichzelf wordt, ga ik hier enkel in op de ontwikkeling van het officie. In de totstandkoming van het officie is 'properization' (James McKinnon) het sleutelwoord: de toewijzing van bestaande gezangen aan specifieke feestdagen in het officie. Dit naar analogie met het misproprium, die gezangen die voor één enkel feest zijn bestemd. De gezangen die geordend werden bestonden dus grotendeels al. De Karolingers probeerden dit erfgoed tot een nieuw, precieser geordend geheel om te vormen. Oudere bronnen bevatten lijsten van antifonen waaruit min of meer vrij kon gekozen worden. Gaandeweg wordt steeds minder ruimte gelaten voor vrije keuze, en legt men precies vast welke antifoon op welk moment moet worden gezongen. Pouderoijens hypothese is dat die overgang van een corpus van vrij inzetbare naar vast toegewezen gezangen zich in een kleine 70 jaar heeft voltrokken,

zo ongeveer tussen 750 en 820.

Hoe zit het dan precies met die dubbel voorkomende gezangen? Het proces van de properization begon met het begin van het kerkelijk jaar: men begon vanaf de Advent en werkte zo naar het einde toe. Jammer genoeg hebben de negende-eeuwers deze 'toewijzingsprocedure' nooit volledig rond gekregen. Daarom is het vooral in de Paastijd dat veel gezangen 'dubbel gebruikt' worden: ze komen zowel in de mis als in het officie voor. Ook later is het proces nooit volledig voltooid, bij gebrek aan repertoire, aldus Pouderoijen. Wel is men in latere tijden hetzelfde principe blijven toepassen: waar in mis en officie hetzelfde gezang voorkomt, wordt voor de mis vaak een iets meer versierde versie gezongen dan voor het officie. Maar qua basisstructuur blijft het duidelijk hetzelfde gezang.

Pieter Mannaerts

INTERMEZZO

* Hans Smolderen werd benaderd door Frans Mariman en hij zal gaarne samenwerken met het centrum voor een seminarie over het Ambrosiaans, onderwerp van zijn thesis in Utrecht bij Kees Vellekoop.

* In Tertio, het christelijk opinieblad, verscheen een interview met oudcursist Frans Crols. Frans liep in de zomer in de voetsporen van Ignatius van Loyola in Noord-Spanje en vertelt onder meer hoe hij op de brochure voor deze "El Cardoner"-tocht van de

TERTIO

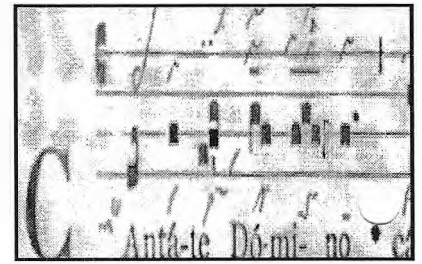
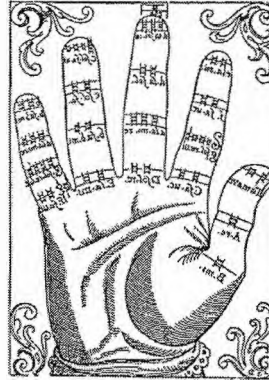
CHRISTELIJK OPINIEBLAD VOOR HET DERDE MILLENIUM

paters jezuiten, stootte tijdens de cursusdagen van het centrum in Drogen. Tertio heeft vandaag rond 8000 abonneementen, dus mooie propaganda voor het centrum. De faam van Tertio stijgt, het blad wordt gevolgd door de confraters van de klassieke media.

* Wie shopt op het internet vindt gregoriaanse pareltjes en gregoriaans commercialisme. Van deze laatste soort is de Fransman Jean-Louis Pasteur een voorbeeld. Genoemde Pasteur houdt zich op zijn webstek aanbevolen voor een "Recital de Chant Grégorien solo a capella" bij kaarslicht. Volgens Pasteur een mooi middel om de verlaten Franse romaanse en gothische kleinoden te lande op te wekken. Pasteur een mooi middel om de verlaten Franse romaanse en gothische kleinoden te lande op te wekken.

moest opgeschreven worden. De eerste pogingen tot het ontwikkelen van een muzieknotatie dateren van halfweg de negende eeuw. Sindsdien heeft Europa een ononderbroken traditie van muzieknotatie gehad. Eerst waren dat neumen die vooral het ritme vastlegden, later kwam ook de toonhoogte erbij. Dankzij die vroege notatie kunnen wij nu op een wetenschappelijk verantwoorde manier de oude melodieën - waar in de loop van meer dan tien eeuwen behoorlijk wat roest was komen op te zitten - weer reconstrueren en interpreteren. En ze ook weer zo authentiek mogelijk uitvoeren.

Willy Schuyesmans

GESCHIEDENIS VAN HET GREGORIAANS

Hetzelfde... en toch anders!

Tussen de vierde en de achtste eeuw groeide het repertoire aan gregoriaanse gezangen. Beroepszangers improviseerden erop los en hun composities kregen vaste vorm. Maar zoals talen in dialecten uiteenvallen van zo gauw het contact tussen gemeenschappen verslapt, zo viel het oorspronkelijke gregoriaans ook uit elkaar in afzonderlijke repertoires die elk hun eigenaardigheden hadden. Historici onderscheiden niet alleen de Milanese (Ambrosiaanse), de Romeinse en de Beneventijnse repertoires in Noord-, Midden- en Zuid-Italië, maar ook Gallicaanse (Frankische), Spaanse (Mozarabische), Keltische en Noord-Afrikaanse repertoires. In tegenstelling tot het hedendaags bekende gregoriaans zijn er van de meeste van deze repertoires maar een relatief beperkt aantal gezangen bewaard gebleven. Alleen het Ambrosiaanse en het Mozarabische repertoire bieden ons nog een vrij volledig geheel van gezangen. Het Gallicaans daarentegen smolt samen met het Romeinse repertoire en ontwikkelde zich in de achtste eeuw tot het huidige gregoriaans.

Zo bekeken is het gregoriaans een nakomertje. In feite ontstond het op bevel van de Karolingische heersers die militaire ondersteuning boden aan de paus in Rome om het Romeinse culturele erfgoed te beschermen. Dat zette de Karolingers ertoe aan een gecentraliseerde politiek te voeren over de gebieden waarover zij heersten. Dat zorgde meteen voor de verspreiding van het gregoriaans over heel Europa. Het verklaart ook de unieke positie die het gregoriaans inneemt als eerste West-Europese muziek waarvan alle andere muziekvormen in Europa afstammen. Eenzelfde zangpraktijk over een zo groot gebied invoeren en in stand houden, bleek echter onmogelijk als de zangers alles van buiten moesten blijven leren. De muziek

WIE IS WIE

Kurt Bikkembergs is lesgever op één van onze zangdagen in Affligem. Wie is Bikkembergs? Hij is momenteel koorleider aan de Vlaamse Opera (artistiek directeur) en componist. Andere taken van Bikkembergs zijn: docent/koorleider aan het Lemmensinstituut, kapelmeester van de Brusselse kathedraal, leider van het Leuvense Capella di Voce en de Tiense CMB-koren. Kurt Bikkembergs probeert, met inbreng van persoonlijke experimenten geworteld in de traditie, vernieuwing te brengen in de vooral religieuze vocale muziek. Naast koorwerken allerhande staan er kamer- en balletmuziek, drie oratoria en enkele cantates, maar ook orchestrale werken op zijn actief. Een aanrader is het om hem mee te maken in Affligem.

We sprokkelen verder uitstekende muziekmeesters. De Luxemburger Carlo Hommel is present op zaterdag 11 januari in Drogen voor een ganse dag bij Zang 2. Ook 's avonds, omdat hij niet tijdig terug kan zijn voor de kathedraaldiensten in Luxemburg, is hij beschikbaar. Het dagthema van Carlo Hommel is: Christus' woorden in de Communio's. Er wordt gezongen uit het Graduale Triplex. Carlo Hommel zal zelf Frans of Duits spreken en verstaat Nederlands. De aanwezigheid van Carlo Hommel bij ons centrum is een verrijking voor de cursisten en toont dat onze faam stijgt.

RELIGIE EN PSYCHOLOGIE

De Oude Abdij in Drogen is een warm nest voor spiritualiteit en verdieping. De cursisten gregoriaans zullen tijdens het weekeinde van 14 en 15 december de gele borden Religie en Psychologie hebben gezien. Deze voerden naar de achterzaal van de abdij waar de Vlaamse professor Patrick Vandermeersch, hoogleraar godsdienstpsychologie-

aan de Faculteit Godgeleerheid en Godsdienstwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen, keek naar lijden, medelijden, masochisme. Het aparte van de christelijke passie werd ontleed voor twintig deelnemers waaronder psychologen, leraren, studaxen, leken. Patrick Vandermeersch: "Traditioneel wordt gesteld dat het christendom in de Grieks-Romeinse wereld terecht komt temidden van twee dominerende en ruim verspreide filosofische stromingen: het stoïcisme en het epicurisme. De ene zou wars zijn van iedere vorm van passie, terwijl de andere, gezien zijn pleidooi voor het genot, de passie positief zou waarderen. Het christendom zou als vanzelf bij eerste stroming aansluiten. Minstens even belangrijk lijkt evenwel de invloed van het platonisme, meer bepaald de theorie dat een spiritualisering van de eros tot contact leidt met het goddelijke. Het platoonse ideaal zal in het christelijke maagdelijkheidsideaal worden overgenomen. Het vroege monikkendom legt de nadruk op het overwinnen van alle passies. Het lijdende lichaam van Christus wordt object van verering onder Bernardus van Clairvaux (1090-1153); die verering kruidt zijn liefdesspiritualiteit. Met de Contra-Reformatie wordt de zelfbeheersing dan weer meer voorwerp van zorg. In het protestantisme zal Luther echter stellen dat het geloof niet in vrees maar in een fundamentele ervaring van vertrouwen bestaat. Het is nutteloos het offer van Christus op onze beurt te herhalen. In het calvinisme zwaait de slinger weer naar de andere zijde en duikt het zware schuldgevoelen, vaak een fatalistische ervaring van onmacht, opnieuw op. Het is nog steeds een psychologisch raadsel waarom dit ingang vond. Het Concilie van Trente schuift voor een lange tijd de schuldvraag vooraan in de katholieke ervaring".

Jan Rabijn

TWEE ZANGDAGEN FRANS MARIMAN

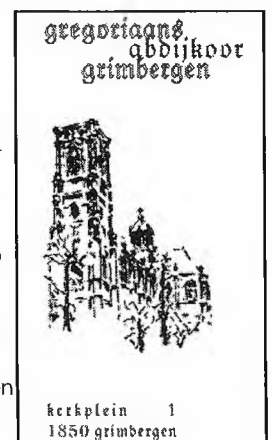
De eerste zangdag van Frans Mariman draaide rond type-melodieën en is, als u deze nieuwsbrief leest, voorbij, tweede komt eraan op 8 februari 2003. De gregoriaanse componisten gebruikten vooral drie technieken om het repertoire op te bouwen: oorspronkelijke melodieën, type-melodieën waarbij nieuwe teksten werden geplaatst onder traditionele melodieën, en de centonisatie waarbij melodiefragmenten, kleine melodische formules zo kunstig aan elkaar worden geklikt, dat ze een nieuw harmonisch geheel vormen. Op 7 december ging Frans Mariman dieper in op de type-melodieën. We vinden dit proédé zowel bij de antifonen, als in het rijk versierde repertoire. De tweede zangdag is gepland voor 8 februari a.s. en graaft dieper in het oorspronkelijk repertoire voor de mis van de overledenen. Als we zien, in vergelijking met de vele gebeden en lezingen voor de liturgie van de overledenen, dat er slechts één misformulier (onze bekende Requiemmis) weerhouden werd uit de schat van melodieën van de oudste tradities, is het interessant enkele van de pareltjes die niet meer in onze huidige graduales voorkomen, terug op te delven. In de Middeleeuwen werd aan de cultus van de overledenen een zeer grote plaats voorbehouden. Een kunstvolle uitdrukking van het mysterie van de dood staat vooraan op de tweede zangdag.

Verschillende locaties: info: Eddy Lycke tel: 0477.44.72.75

- 20/12/02** 20u Watou St.-Bavokerk
Orthodox (her)ontmoet gregoriaans
- 21/12/02** 20u Kortrijk St.-Janskerk
Orthodox (her)ontmoet gregoriaans
- 22/12/02** 20u Grimbergen Basiliek
Orthodox (her)ontmoet gregoriaans
- 23/12/02** 20u Brugge Kapel van het Psychiatrisch Instituut
Zusters van Barmhartigheid van Jezus
Orthodox (her)ontmoet gregoriaans

Ankerpunten in het jaar:

- zondag** 10u Antwerpen Sint-Jacobskerk
Chorale Sancti Jacobi
Elke eerste zondag van de maand hoogmis met gezongen gregoriaans proprium.
Info: Jo Tanghe, tel: 03.541.90.28
- zondag** 10u Grimbergen Basiliek van Grimbergen
Gregoriaans abdijskool Grimbergen
Gregoriaanse hoogmis
Info: Hans Vereycken, tel: 02.460.57.18 en 02.460.39.24
- zondag** 10u Haaltert Sint-Gorikskerk
Koninklijk Sint-Gorikskoor
uitgezonderd op de 2de zondag van de maand, telkens op zondag om 10.00 uur wordt er een gregoriaanse kyriale gebracht in de H. Mis. Op hoogdagen een meerstemmige Latijnse mis
Info: Hubert Verheijen, Haaltert.
- zondag** 10u Heverlee Sint-Lambertuskerk
Koninklijk Sint-Lambertuskoor
Gregoriaanse hoogmis
Info: Johan de Boer, tel: 016.40.52.99
- zondag** 10u Kortrijk Onze-Lieve-Vrouwekerk
Kortrijks Gregoriaans Koor Laudate Dominum
Plechtige gregoriaanse hoogmis. Enkel eerste zondag van de maand.
Info: Ghislain Baert, tel: 056.71.23.43
- zondag** 10u Gent Sint-Niklaaskerk
Paratum Cor olv Richard Tjink
Hoogmis (ordinarium en proprium) niet op tweede zondag van de maand!. Wel op feestdagen (zelfs als ze op de tweede zondag van de maand vallen)
Info: Thiery Pauwels, De Pinte.
- zondag** 10u Schilde-Bergen Onze-Lieve-Vrouw-ten-Hemel-Opgenomen
Pater Mertens Kantorij
Elke tweede zondag van de maand. (volledig in pare maanden, enkel kyriale in onpare maanden)
Info: Leo van de Spiegel, tel: 03.353.60.68
- zondag** 10u Brugge Paters Karmelieten
Schola Gregoriana Brugensis
Gregoriaans gezongen hoogmis.
Info: Gastenbroeder Ignace-Marie, tel: 050.44.38.90 en 050.44.38.98.
- zondag** 10u Brussel Tweelindenstraat 2A
Una cum (Latijnse mis)
Info: Laurent Bayer, Brussel
- zondag** 10.30u Antwerpen Sint-Pauluskerk
Schola Gregoriana Cantabo
Regelmatig op zonda gregoriaanse hoogmis.
Orkestmis op kerkelijke hoogdagen. Viermaal per jaar gregoriaanse vesperdienst: op tweede kerstdag (vespers Kerstmis), twee paasdag (vespers Pasen), Pinksteren en Allerheiligen
Info: Hugo Brangers, Antwerpen
- zondag** 10.45u Achel Achelse Kluis
Schola Cantorum

- Gregoriaanse hoogmis ,vierde zondag van de maand
Info: Frans de Koning, tel: 011.64.31.47
- zondag** 11u Gent Sint-Baafskathedraal
Paratum Cor olv Richard Tijink
Gregoriaanse hoogmis op de tweede zondag van de maand (niet op feestdagen)
Info: Thiery Pauwels, De Pinte
- zondag** 11u Sint-Niklaas Sint-Nicolaaskerk
Schola Cantorum van de hoofdkerk Sint-Niklaas
niet in juli en augustus
Info: Luc De Cock, Sint-Niklaas
- zondag** 11u Knokke-Zoute Kerk van de Paters Dominicanen
Schola Gregoriana Dominicana
Gregoriaanse misviering.
Info: Jacques Maertens, tel: 050.60.12.32 en 050.62.40.88

Eenmalige vieringen:

- 24/12/02** 15u Boechout,
Alexius School Gregoriana Exaudi Domine
Nachtmis van Kerstmis
- 26/12/02** 18u Antwerpen St.-Pauluskerk
Schola Gregoriana
Plechtige vespers
- 08/02/03** 19u Velzeke St Martinuskerk
Schola ED Venite adoremus.
- 16/03/03** 11u Mortsel St.Benedictuskerk
Schola Greg ED Tibi dixit
- 23/03/03** 9.55u Niel-bij-As St.Michaelskapel
Schola Greg ED, Oculi mei
- 13/04/03** 16u Puivelde St.Jobparochie
Schola Greg ED, Vespers
- 20/06/03** 10u Grimbergen Abdijkerk
Schola Greg ED : Ecce Deus adiuvat me

INTERNATIONAAL FESTIVAL VAN WATOU

Van donderdag 29 mei tot en met zondag 1 juni 2003!

CURSUS

Cursusdagen Drogenen

CURSUS 1A

namiddag:	2002: 23/11, 14/12	2003: 18/1, 15/2, 15/3
voormiddag:	2002: 30/11	2003: 11/1, 25/1, 22/2, 22/3
volledige dag:	2003: 29/3	

CURSUS 1B

volledige dag:	2003: 22/2, 22/3, 29/3
----------------	------------------------

CURSUS 2 & 3

volledige dag:	2002: 23/11, 14/12	2003: 18/1, 15/2, 15/3, 29/3
----------------	--------------------	------------------------------

PRAKTIJKSESSIE (CURSUS 2 & 3)

2003: 08/02 (volledige dag)

PRAKTIJKSESSIES VOOR AFGESTUDEERDEN (in Affligem)

volledige dag:	2002: 7/12	2003: 11/1, 8/2
----------------	------------	-----------------

De sessie zang 2, die op zaterdag 11 januari 2003 in Affligem doorgaat, zal door Carlo Hommel (uit het Groot Hertogdom Luxemburg) in het Frans gegeven worden. Hij verstaat Nederlands. Dit zal ongetwijfeld een boeiende zangdag worden! Het antiquariaat van onze cursus zal alleen op zaterdag 14 december 2002, 18 januari 2003 en tijdens de slotdag van 29 maart 2003 te bezichtigen zijn in Drogenen.

NB.: dankzij de hulp van een goede sponsor is de praktijksessie voor cursus 2 en 3 inbegrepen in de cursus-prijs. en kunnen wij de prijs voor de praktijksessies voor afgestudeerden op 12 euro per dag houden.

CENTRUM

Administratie cursisten

Lucienne Van Gastel, A. Vereeckestraat 1/6, B-2220 Heist o/d Berg
Tel: 015. 24.13.63 E-mail: cursist.gregoriaans@pandora.be

Betalingen

Op rek. nr.890-0144155-44 bij Jos Brausch G. Gallierlaan 5, 9000 Gent
Vanuit Nederland met gekruiste cheque.

Informatie over de inhoud v/d cursussen

Frans Bastiaensen, Bloemenlaan 26, B-2950 Kapellen.
Tel: 03. 664.15.45 E-mail: fransbastiaensen@hotmail.com

REDACTIE

Myriam Vervoort-Van den Hauten, Mortselveldendaan 8,
B-2640 Mortsel Tel: 03. 449.43.15
E-mail: centrum.gregoriaans@advalvas.be

De redactie laat mensen aan het woord die een interessante mening vertolken. Ze respecteert daarbij alle opinies zonder onderscheid. De auteurs ondertekenen daarom hun bijdragen. De meningen die zij vertolken zijn persoonlijk en vallen niet noodzakelijk samen met de meningen van de redactie.

De volgende nieuwsbrief zal op 15 maart 2003 verschijnen. Teksten hiervoor moeten de redactie uiterlijk voor 15 februari 2003 bereiken.

Voortaan zullen enkel nog onze cursisten de nieuwsbrief gratis ontvangen. Oud-cursisten en andere geïnteresseerden kunnen een jaarabonnement nemen (4 nummers) door storting van 5 euro op rek. 890-0144155-44 met vermelding Abonnement Nieuwsbrief Gregoriaans. Voor een steunabonnement betaal je 13 euro, voor een beschermend abonnement 26 euro.

Discussiegroep en mailinglist gregoriaans: surf naar:
<http://www.egroups.com/subscribe/gregoriaans> en klik op de JOIN-knop.
Uitgebreide informatie over gregoriaans op het net:
<http://listen.to/plainchant>

BIJSCHOLINGEN

Cursus Latijn

Het Centrum richt opnieuw een cursus Latijn in. Op vraag van onze cursisten, wordt de cursus Latijn buiten de periode van de cursus gregoriaans in Drogenen, ingericht.

Dhr. Luc Vermeulen zal ons telkens op zaterdagmorgen van 8u30 tot 12u in St. Niklaas - in het St. Jozef Klein Seminarie, Collegestraat 31 - wegwijs maken in het kerklatijn.

Data: 19 april 2003, 17 mei, 14 juni, 20 september, 18 oktober en 15 november.

Prijs: 120 euro

Inbegrepen: het lesgeld en de syllabus.

De academie de Chant Grégorien organiseert in de Basiliek in het Heilig Hart van Brussel initiatiecursussen en verdiepingscursussen gregoriaans. Zij zullen telkens doorgaan op zaterdagmorgen van 9u tot 12u10.

Data: 11 en 25 januari 2003, 8 en 22 februari 2003 en 8 en 22 maart 2003. De voertaal is Frans. Louis Tonneau en dhr. Guy Willems geven de initiatiecursussen. Mevrouw Van Zuylen en Bruno Zeegers zullen de verdiepingscursussen voor hun rekening nemen.

Informatie: Bruno Zeegers, Den Blakkenlaan 26, 9230 Wetteren,

tel: 09/ 369.38.68, fax: 09/ 366.46.85.

Inschrijvingen bij Mevr. M.Gruslin, F. Pirestraat 30, 1090 Brussel.

Cursus gregoriaans, minnezang en vroege polyfonie

Middeleeuwse muziek in kerken en kastelen

Davidfonds, lesgever: August de Groote

Data: dinsdagen 18 en 25 februari 2003 en 11 en 18 maart 2003 van 14u tot 16u

Prijs: 44 euro - 39 euro (leden Df)

Inbegrepen: het lesgeld, de syllabus en de cd Maria door het Gregoriaans Abdijkerk Grimbergen

Inschrijvingen bij Mevr. M.Gruslin, F. Pirestraat 30, 1090 Brussel.

"Deze nieuwsbrief werd mee mogelijk gemaakt door de financiële steun van de Groep Leonard en Trends Top 30.000"

Gregoriaans op het net : <http://listen.to/plainchant>

Jaargang 4, nummer 2, Dec. 2002